

Minnetale over professor Oddbjørn Knutsen

holdt på møte
5. desember 2019

Oddbjørn Knutse

Av professor Ottar Hellevik

Oddbjørn Knutsen ble født i Hadsel i Nordland i mai 1953 og døde i august i år. Dødsfallet kom fullstendig uventet. Etter at han ikke hadde møtt til en forelesning og instituttet ikke fikk kontakt med han, kom etter hvert den triste beskjeden om at han hadde gått bort, bare 66 år gammel.

Oddbjørn Knutsen ble cand.polit. i statsvitenskap i ved Universitetet i Oslo i 1979 og dr.philos. i 1986 på avhandlingen *Politiske verdier, konfliktlinjer og ideologi – den norske politiske kulturen i komparativt perspektiv*. Tittelen forteller mye om de faglige interessene han har forfulgt videre i karrieren. En kan spørre seg om fødestedet kan ha hatt betydning for det faglige retningsvalget. Som nevnt ble han født i Hadsel kommune i Nordland. Dette er også fødestedet til en annen kjent statsviter med beslektede faglige interesser, nemlig Henry Valen. Og enda en av fagets ruvende pionerer, Stein Rokkan, som Oddbjørns forskning var tydelig inspirert av, er født ikke langt unna i Vågan i Troms.

Oddbjørn ble ansatt på Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo som førsteamanuensis i 1992, fra 1993 som professor. Før det var han fra 1980 til 1986 vitenskapelig assistent på et NAVF-prosjekt og prosjekter ved Institutt for statsvitenskap. Fra 1987 til 1992 var han forsker/prosjektleder ved Institutt for sosialforskning (INAS).

Oddbjørn var en produktiv forsker som var meget aktiv i internasjonalt forskningssamarbeid på sitt felt. Han utviklet en varig interesse for velferdsstaten og den nordiske modellen mens han arbeidet ved Institutt for sosialforskning. Men det var særlig innenfor fagområdet politiske verdier, konfliktlinjer og partisystemer i etablerte demokratier at han engasjerte seg og publiserte en rekke viktige bidrag, som har vært med på å forme fagutviklingen på dette området.

Oddbjørn og jeg har begge vært opptatt av hvordan individenes verdier er påvirket av og påvirker samfunnets utvikling. Til forskjell fra han har jeg gjort ting enklere for meg selv ved stort sett å konsentrere meg om norske forhold. Det som utmerker Oddbjørns forskning, var viljen til å belyse dette temaet komparativt, ved hjelp av databasene fra store internasjonale intervjuundersøkelser. Dette er en tilnærming som stiller en forsker overfor store utfordringer. Den krever en nitid kontroll av sammenliknbarhet for så vel spørsmålsformuleringer, som utvalgsopplegg og metodebruk. Og ikke minst må en avklare hvordan ulike fenomener, som partidannelser, skal klassifiseres og begrepsfestes slik at det blir mulig og meningsfylt å sammenlikne resultater på tvers av land.

Hans imponerende innsatsvilje og evne til å mestre disse utfordringene demonstreres i hans siste store publikasjon, boken *Social Structure, Value Orientations and Party Choice in Western Europe*, som kom på Palgrave Macmillan i 2018. Datamaterialet han bruker er intervjuundersøkelser fra 18 vesteuropeiske land som har vært med i European Values Study.

Han finner at sosial klasse og religion fortsatt er det som har størst innflytelse på partivalg i vesteuropeiske land, men at det er omfattende endringer i hvordan klassene stemmer. De nye høyre-radikale partiene får størst oppslutning i arbeiderklassen og småborgerskapet, mens de grønne partiene henter flest stemmer fra den nye middelklassen. Klasseforskjellene er faktisk størst når det gjelder oppslutningen om disse partiene.

Sosial klasse er den viktigste strukturelle forklaringsvariabelen for partivalg i den nordiske regionen, mens religion er viktigst i den sentraleuropeiske regionen.

Utdanning virker inn på partivalg på en kompleks måte. Det er fortsatt slik at de med lav utdanning slutter opp om de sosialdemokratiske partiene i langt større grad enn de med høy utdanning, mens det motsatte er tilfelle for de liberale og konservative partiene. Blant de nye partiene får de grønne og venstresosialistiske partiene flest stemmer blant velgere med høy utdanning, mens de høyre-radikale partiene gjør det best blant de med lav utdanning.

Når det gjelder sammenhengen mellom kjønn og partivalg, har den endret retning over tid. Tradisjonelt har kvinner i større grad enn menn stemt på religiøse og konservative partier. I det Oddbjørn kaller «det moderne kjønns-gapet», som i dag er det dominerende mønsteret, er kvinnene mer tilbøyelige enn menn til å stemme på venstresidens partier, inkludert de grønne partiene. Det er spesielt menns preferanse for de høyre-radikale og kvinners for de grønne partiene som bidrar til det moderne kjønns-gapet, som er mer framtreddende i de nordiske landene enn i de andre regionene i Vest-Europa.

En annen fersk utgivelse er boka *The Nordic Models in Political Science: Challenged, but Still Viable?* (Fagbokforlaget 2017), som Oddbjørn redigerte og bidro til med to kapitler i tillegg til innledning og avslutning. Lista over tidligere publikasjoner inneholder ellers to bøker og en lang rekke fag-artikler i internasjonale og norske tidsskrifter, der han også har vært mye benyttet til fagfellevurderinger.

Ved Institutt for statsvitenskap var Oddbjørn i en årrekke ansvarlig for organiseringen av undervisningen for området Komparativ politikk, og ledet arbeidet med omlegging av metodeundervisningen ved instituttet. Dagens instituttleder, Anne Julie Semb, husker han som en systematisk, ryddig og strukturert foreleser i komparativ politikk fra den gangen hun tok mellomfag i statsvitenskap. Han var alltid meget godt forberedt til forelesningene, og villig til å dele sine egne notater med strukturerte sammendrag av de viktigste punktene i så vel pensum som forelesninger med studentene. Dette var selvsagt både nyttig for studentenes tilegnelse av stoffet og noe de satte stor pris på.

I tillegg til samvittighetsfull undervisning og omfattende aktivitet innenfor forskning og publisering, utmerket Oddbjørn seg med sin store innsats innenfor faglige organisasjoner både nasjonalt og internasjonalt. Rekken av tillitsverv er imponerende. Han ledet blant annet den nasjonale bedømmelseskomiteen for opprykk til professorater fra 2008 til 2013. Han var leder for Norsk statsvitenskapelig forening fra 2010 til 2017, og han ledet det nordiske statsvitenskapsforbundet NOPSA fra 2011 til 2014.

Videre satt han i styringsgruppen for Oslo Summer School in Comparative Social Science Studies fra 1995 til 2018. Der fikk han velrennomerte forskere til å komme til Oslo og holde kurs for doktorgradsstudenter fra hele verden. Han var også sterkt engasjert i den europeiske samarbeidsorganisasjonen for statsvitenskapelige forskningsinstitusjoner, European Consortium for Political Research, ECPR. Han ledet ECPRs forskernetttverk i opinionsforskning og velgeratferd fra 2008 til 2015, og da Institutt for statsvitenskap

var vertskap for ECPR General Conference i september 2017, var Oddbjørn den selvskrevne lederen av den lokale arrangementskomiteen.

Hans ansvarsfølelse og mangeårige engasjement for ECPR bidro til at han i fjor ble valgt inn i foreningens styre for en seksårsperiode. Som styremedlem i ECPR hadde han blant annet et særlig ansvar for utviklingen av det akademiske programmet for årets ECPR General Conference i Polen, som fant sted tidligere i høst, og der Oddbjørn ble minnet ved åpningsmottakelsen.

Oddbjørn ble valgt inn i Videnskaps-Akademiet i 2016. Det ble en altfor kort tid vi fikk gleden av å ha han som medlem og deltaker på møtene våre. Jeg var i 2015 en av forslagsstillerne ved innvalget, sammen med kollega Knut Heidar fra Institutt for statsvitenskap, og Stein Kuhnle fra Bergen og Ola Listhaug fra Trondheim. Vi har alle fire forsket på temaer som Oddbjørn, den yngste av oss, var opptatt av, og hadde med forventning sett fram til at han skulle føre dette arbeidet videre i årene som kommer.

Det er trist å skulle stå her i dag og holde minnetale over en ti år yngre kollega. Det er ikke slik det skal være, minnetaler er gjerne noe som holdes for en professor som en gang var talerens lærer og mentor.

Vi har mistet en god kollega og en forsker som ville hatt mye mer å bidra med til faget og kunnskapen om viktige samfunnsforhold, hvis han ikke hadde gått bort så altfor tidlig. Et stort tap for familien og alle som kjente han, og for faget statsvitenskap.

Vi lyser fred over Oddbjørn Knutsens minne.